

STEM IN DE STILTE

Ongeveer eens in het half jaar breng ik een kleine week door bij de Trappisten in de abdij van Zundert. Ik doe dat sinds mijn goede vriend Gert Bremer daar zijn intrek heeft genomen en daar nu woont, onder anderen samen met Jos Wilderbeek, ook al een voormalige dirigent van het koor van onze gemeente. Als ze me vragen wat ik daar ga doen, dan antwoord ik meestal dat ik even ga kijken of die jongens het wel goed maken, en daar is geen woord van gelogen. Want als zij daar niet zouden zitten, dan was ik daar vast en zeker ook nooit beland. Toch is het in de loop van jaren meer geworden dan alleen een weerzien met dierbaren.

Dat begint al als ik in het centrum van Zundert uit de bus stap en aan de wandeling van ongeveer een uur naar de abdij begin. Het is geen toeristische route langs de drukke provinciale weg, maar ik kom stap voor stap wel in een andere wereld. De eerste keren dat ik daar was, dacht ik dat ik in zo'n abdij van de buitenwereld zou zijn afgesloten. Dat is niet het geval. Er is weliswaar geen 8-uur-journaal, er is überhaupt geen televisie en de krant is van een paar dagen geleden, maar ik zit daar naar mijn gevoel niet alleen midden in mezelf, maar zo nu en dan ook midden in de wereld. Gek genoeg doet de actualiteit er dan niet zo veel meer toe. Het is er stil. Dat is eigenlijk niets voor mij: lang geleden heb ik over een verblijf in een klooster geschreven: de stilte knijpt me, en dat deed ie ook, maar hier lijkt de stilte als een zachte deken over de dag te liggen. Een paar keer per dag psalmen zingen, op tijd eten en drinken en verder grote rust in stilte. Voor een week, en wat mij betreft ook niet langer.

Mijn halfjaarlijkse tocht naar Zundert staat natuurlijk in geen enkele verhouding tot de tocht die Jezus onderneemt naar de woestijn. Jezus heeft zich net in de Jordaan laten dopen door Johannes. "Keer je leven om", heeft Johannes bij de doop gepreekt en dat gaat Jezus ook doen. Vanaf nu zal zijn leven radicaal anders worden. Hij zal niet meer anoniem en teruggetrokken leven in Nazareth, maar hij gaat rondtrekken door het land, de Schrift uitleggen, mensen de handen opleggen, discussiëren met kerkelijke leiders, mensen bezielen en meenemen in zijn spoor. Maar voordat hij daar aan begint, trekt hij zich terug in de woestijn. Een soort retraite, zoiets van: bezin eer je begint.

De woestijn is daarvoor de plek bij uitstek. Veertig jaar zwierven de Israëlieten daar rond, totdat ze hun afgoden daar achter konden laten om gelouterd aan een nieuw leven te beginnen in een beloofd land. Jezus is veertig dagen en nachten in de woestijn. Het gaat natuurlijk niet over dagen of jaren, het gaat om veertig. Dat is in de Schrift een lange tijd, veel langer dan je zou willen: en het is een tijd van pijn, van tekort, van op weg zijn naar, van verlangen naar. Een tijd om nieuwe stappen voor te bereiden. Zo is Jezus veertig dagen in de woestijn. Na die veertig dagen komt de beproeving pas echt. Ook hij komt voor de keuze staan of hij zijn afgoden in de woestijn wil achterlaten of niet.

In het verslag van Marcus en Lukas staat eenvoudig beschreven, dat Jezus na die veertig dagen door de duivel wordt bekoord. Mattheus zegt het anders: Jezus gaat naar de woestijn om door de duivel op de proef gesteld te worden. Het is de bedoeling van Jezus. Of minstens: het is bedoeling van Mattheus. Blijkbaar is niet het verblijf in de woestijn, de eenzaamheid en de honger de vuurproef, maar gaat het erom wat je daar achterlaat en wat je daarna gaat doen. Dat wordt beslist in de confrontatie met de beproeвер, misschien moet je zeggen: de tegenstem, de tweede stem. De stem die laat horen dat er ook een andere kant is, de stem die wat minder principieel is, die wat water bij de wijn kan doen, die het ruim ziet. Een stem in ons hart die zich soms aandient als verraderlijk logisch: ach ja, waarom ook niet? De stem die vindt dat het de hoogste tijd is om nu eens aan jezelf te denken en daar soms ook gelijk in heeft. Het is niet per se slecht wat die stem me influistert, het is alleen de vraag of het ook mijn weg is. Dat maakt het zo moeilijk, maar ook zo beslissend. Die stem richt zich tot Jezus,

die stem komt in hem boven. “Als jij de zoon van God bent”, zo begint het. Daar gaat het dus blijkbaar om. Van welke god wil je een kind zijn?

Drie maal neemt die stem Jezus mee. Heb je honger? Hier, neem brood. Sta je niet stevig in je schoenen? Hier, kies voor veiligheid, ze dragen je op handen. Kun je mensen niet overtuigen, gaan ze niet met je mee? Hier, grijp de macht. Het is niet zomaar een keuze tussen goed of kwaad. Hij staat voor de keuze wat hij met zijn leven wil: wat is beter, wat is minder goed? Jezus is daar heel duidelijk in. Op de drie voorstellen antwoordt hij drie keer met een citaat uit de Torah. Dát is de weg die hij wil gaan, dat is het antwoord op alle vragen. Voor hem geen andere weg. Als je kind van God wilt zijn, dan leef je naar dat Woord. De naam van God is: Ik was er, ik ben er, ik zal er zijn, voor jou, voor jullie. En inbegrepen is daarbij de uitnodiging aan mensen om beeld van God te zijn, om die naam waar te maken. Wees aanwezig voor anderen. Niemand leeft voor zichzelf.

In de evangeliën wordt hier en daar vermeld, dat Jezus zich terugtrekt om te bidden. Meestal wordt volstaan met een enkele zin. Er is ook niet zoveel over te zeggen. Alleen bij het gebed van Jezus in de Hof van Olijven wordt uitvoeriger stilgestaan. En dat gebed, aan het einde van Jezus' leven, lijkt ook te spiegelen met deze woestijnervaring van Jezus. Want ook daar komt hij biddend tot de conclusie: niet mijn wil, maar uw wil geschiede. Nogmaals: niemand leeft voor zichzelf.

Het terugtrekken in de woestijn, het zoeken van de stilte, het luisteren naar de stemmen en stemmingen die in je hoofd en je hart rondwaren is zo nu en dan nodig. Al is het maar om even op adem te komen en niet door te draven en te doen wat je niet wilt en te gaan waar je eigenlijk niet wilt gaan. Maar het is slechts de helft van het proces. De stilte, de woestijn wordt gezocht om goed naar die stemmen te luisteren en ze in alle rust en onbevangenheid af te wegen. Op het eerste gezicht lijken vaak alle stemmen wel gelijk te hebben; in de stilte kunnen we misschien horen wat we werkelijk willen en welke stemmen we willen achterlaten. Ook niet altijd: wat is goed, wat is slecht, maar: wat is beter, wat wil ik met mijn leven? Maar de stilte en de rust zijn geen doel op zich. Ze zijn een tijdelijke plek, een rustplaats, even op adem komen, even je eigen adem horen en voelen, even goed gaan zitten. Maar het gaat uiteindelijk om het opstaan, om de keuze die je maakt, om wat je in werkelijkheid gaat doen. Er is een tijd van rust en stilte, er is een tijd om op te staan.

Het is zoiets als de gang van de seizoenen. In de winter is er de stilte, de natuur komt tot rust; het is de rust die ook wij zo nu en dan nodig hebben; tijd van inkeer, tijd van bezinning, tijd om te laten rijpen wat in je leeft. In de stilte verkropt kun je afwegen aan welke stem je gehoor gaat geven. Het is niet altijd een gemakkelijke periode, het kan taai zijn, het kan zijn dat je echt ertoe moet zetten om het van binnen stil te krijgen en al de stemmen in je goed te horen. Maar er komt ook een moment van opstaan. Dat wat hard in ons geworden is langzaam versmelt en gaat stromen als verkwikkend water. Dát is het moment dat het lente is, dat er nieuw leven is, dat je wordt aangeraakt, dat er nieuwe stappen gezet gaan worden. Een lente die er alleen kan zijn, omdat er een winter aan vooraf is gegaan.

Als ik zo'n weekje in Zundert ben geweest, dan is het meestal ook weer een wandeling van een uur terug naar de bus in Zundert. Die wandeling, weer langs die drukke provinciale weg, de bus naar Breda, de trein naar Amsterdam, lijn 1 weer zien rijden, de drukte om me heen, de plek waar ik woon, de mensen met wie ik leef en van wie ik hou, het hoort allemaal heel wezenlijk bij de week die ik achter de rug heb. Terug op mijn plek, mijn leven misschien weer eens een beetje omgekeerd. En ik weet dat ik over een half jaar weer die kant op ga om mezelf weer even in stilte te ontmoeten.

Uit een toespraak van Ton van der Stap in de Dominicuskerk in 1990:

In de christelijke traditie zijn er twee wegen om met ons lijden en ons verlangen om te gaan: de weg van de profeten, en de weg van de mystieken. Beide wegen willen de mensen brengen bij de liefde, die God is. De profeten kijken eerst naar de wereld. Ze willen de wereld veranderen, bestaande structuren aanklagen en omverwerpen. Ze matten zich af, overal heentrekkend om de machten te weerstaan. Voor de profeten is God altijd de komende, ze bereiden de weg. Profeten staan in de geschiedenis, ze rukken en trekken aan de geschiedenis, omdat God voor hen een God is die door de geschiedenis werkt.

Mystieken zijn in bijna alles het tegenovergestelde. Voor hen is God geen toekomst, maar een eeuwig nu. Om dat eeuwig nu te ontmoeten, ondernemen ze een reis, niet naar de wereld, maar naar hun ziel. Naar binnen toe. Ze geloven dat, wil de wereld veranderen, eerst je eigen innerlijk moet veranderen. Ze hechten dan ook niet aan woorden, beminnen integendeel de stilte, omdat het doel van de reis, de bodem van hun ziel waar de God woont die liefde is, in stilte is gehuld. Mystieken roepen niet zo gauw: bekeer je. Ze zullen eerder zeggen: maak jezelf eerst maar eens helemaal leeg, dan zul je vanzelf worden bekeerd; want waar leegte in je is, kan God binnenkomen.

Beide houdingen, die van de profeten en die van de mystieken, zijn juist. Maar wanneer loopt het mis? Als die twee niet meer naar elkaar luisteren.

Gerard Swüste

MATTHEUS 4, 1-11

Jezus werd door de Geest meegevoerd naar de woestijn om door de duivel op de proef gesteld te worden.

Nadat hij veertig dagen en veertig nachten had gevast, had hij grote honger.

Nu kwam de beproever naar hem toe en zei:

‘Als u de Zoon van God bent, beveel dan die stenen in broden te veranderen.’

Maar Jezus gaf hem ten antwoord: ‘Er staat geschreven:

“De mens leeft niet van brood alleen, maar van ieder woord dat klinkt uit de mond van God.”

Vervolgens nam de duivel hem mee naar de heilige stad en zette hem op het hoogste punt van de tempel.

Hij zei tegen hem: ‘Als u de Zoon van God bent, spring dan naar beneden.

Want er staat geschreven:

“Zijn engelen zal hij opdracht geven om u op hun handen te dragen, zodat u uw voet niet zult stoten aan een steen.”

Jezus antwoordde:

‘Er staat ook geschreven: “Stel de Heer, uw God, niet op de proef.”

De duivel nam hem opnieuw mee, nu naar een zeer hoge berg.

Hij toonde hem alle koninkrijken van de wereld in al hun pracht en zei:

‘Dit alles zal ik u geven als u voor mij neervalt en mij aanbidt.’

Daarop zei Jezus tegen hem:

‘Ga weg, Satan! Want er staat geschreven:

“Aanbid de Heer, uw God, vereer alleen hem.”

Daarna liet de duivel hem met rust,

en meteen kwamen er engelen om voor hem te zorgen.